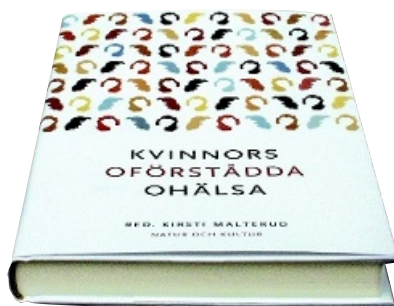

Viktig bok om kvinnan som patient

Kirsti Malterud, red. **Kvinnors oförstådda ohälsa**. 245 sidor. Stockholm: Natur och Kultur; 2004. ISBN 91-27-07479-X.

Recensent: Ingela Heimann, verksamhetschef, psykiatriska kliniken, Kungälv, ordförande i Kvinnliga läkares förening.

■ Norm är namnet på mannen som vi alla andra mäts och bedöms efter. Norm är ung 18–19 år och väger ca 70 kg. Han är den vi alla jämförs med om vi så är kvinna 55 år och väger 80 kg eller ung kvinna med vikt 50 kg. Alla värden som tas på patienten kvinnan jämförs med Norms. Norm är gammal trots sina unga år. Han har funnits i många år och använts för att i vetenskapens namn normalförlara mannen och definiera kvinnan som avvika. Norm är fortfarande i full vigör om än kanske något kantstött idag.

Plötsligt har världen upptäckt att människan är två, dvs mannen och kvinnan. Två biologiska varelser med vissa olikheter och vissa likheter – två som socialt och kulturellt har olika förväntningar ställda på sig och som bedöms efter olika mallar.

Kvinnan får inte rättmätig behandling

Den medicinska världen är uppbyggd av män och baseras därför på en manlig maktstruktur. Forskning har bedrivits på Norm, och patienten kvinnan har behandlats efter de resultat som kommit fram i forskningen på Norm. Så har kvinnors hjärtbesvär som symtommässigt tagit sig andra uttryck än Norms inte tagits på allvar, och kvinnan har inte erhållit adekvat behandling. Att forska på kvinnor har tyckts svårt på grund av kvinnans biologi.

Den manliga medicinen har definierat begrepp och utifrån det tagit fram diagnoser. Kvinnan har i mötet med medicinen framställt och beskrivit symtom som av läkaren mannen upplevts som ett brus av allehanda besvär. Symtom som muskelsmärta, urinvägsbesvär, foglossning, irritabel tarm osv har när de

presenterats av kvinnan bedömts av läkaren som somatiseringssyndrom eller psykiska besvär. Kvinnans symtom har oftast bagatelliserats och avfärdats. Detta har förstärkts av att objektiva mätbara eller synliga fynd inte påvisats. Den biomedicinska grundsatsen att fakta är fakta och allt annat är tvivelaktigt har varit den vedertagna sanningen. I mötet mellan patienten kvinnan och läkaren har patienten inte blivit trodd och inte heller blivit bemött med respekt.

Kvinnan upplever sig kränkt och inte sedd och får inte den behandling och det stöd som hon har rätt till och som skulle ge henne en möjlighet att återhämta sig.

I den medicinska världen odlas myten om att mötet mellan patient och läkare är könsneutralt, dvs läkaren förhåller sig alltid sakligt vetenskapligt i mötet med patienten. Så är inte fallet – läkaren bemöter och behandlar patienten annorlunda om det är Norm eller kvinnan som söker hjälp.

Kvinnligt perspektiv på hälsa

En norsk tvärvetenskaplig grupp har utifrån frågan »Hur kan vi utveckla medicinsk kunskap om kvinnors hälsa?» genomfört ett forskningsprojekt vars resultat redogörs för i boken. I projektet har man försökt finna svaren på frågor som: »Varför uppfattar läkarna vissa hälsobesvär som ohälsa? Vilken medicinsk kunskap finns idag om dessa tillstånd? Vad vet kvinnan själv om sina besvär, och varför blir inte kvinnan förstådd och lyssnad till? Hur upplever kvinnan mötet med läkaren?»

Resultat av projektet är att gruppen kan presentera nya perspektiv baserade på respekt för kvinnans livsvärld och levnadsvillkor och därigenom utmana den medicinska kunskapen av idag.

Boken lyfter fram ett kvinnligt perspektiv på hälsa. Samhällets konstruktion av det sociala och kulturella könet lyfts fram. Kvinnan presenteras utifrån ett helhetsperspektiv, där såväl det biologiska som det sociologiska beaktas.

Det samhälleliga maktperspektivet lyfts fram och därmed synliggörs kvinnans position i samhället.

Det jag saknar är en tydlig diskussion och analys av sjukvårdens makthierarki och läkarens roll i den. Hur har den patriarkaliska hierarkiska läkarkårens makt över organisationen av sjukvården och över definitionen av vad som är sjukt och vad som är friskt påverkat mötet med patienten, som oftast är kvinna? Läkarens kön i mötet med patienten och hur det påverkar mötet tydliggörs inte som jag hade önskat.

Ökade kunskaper om patientmötet

Boken lyfter dock fram många viktiga perspektiv på mötet mellan läkaren och

patienten där respekt från läkaren är basen för att patienten skall kunna ta till vara sina egna resurser. Tydligt blir det att den biologiska sjukdomsdefinitionen inte förmår förklara ohälsa. Andra förklaringsmodeller måste till. Att arbeta inom vården är att ägna sig åt konsten att förstå en medmänniska som inte mår bra och att i det mötet förstå att kön spelar roll. Du som arbetar i vården och du som söker vård kan i den här boken öka din förståelse och din kunskap om vikten av samspelet mellan patienten och läkaren, och du kan också få kunskap att möta Norm och förpassa honom till den forntid där han hör hemma.

Allomfattande om kloning och människovärdet

Per Landgren, Daniel Wärn. **Kloning och människovärdet. Om etiska gränser för den biomedicinska forskningen**. 147 sidor. XP Media; 2003. ISBN 91-89299-32-9.

Recensent: Lars Hamberger, professor, Göteborg.

■ Ett lagförslag har givits till Lagrådet angående en relativt dramatisk förändring av de etiska reglerna och gränserna för biomedicinsk forskning i Sverige. Enligt förslaget kommer möjligheter för sk terapeutisk kloning att öppnas i landet, liksom framställningen av mänskliga embryon i rent forskningssyfte. I flera avseenden skiljer sig det nya lagförslaget från EU:s regelverk på området, även om enig EU-uppfattning har varit svår att åstadkomma, annat än vad beträffar reproduktiv kloning av människa.

Etiska och legala aspekter utan pekpinnar

Boken tar på ett mycket förtjänstfullt sätt upp de flesta etiska och legala aspekter kring »den nya reproduktionen». Daniel Wärn, som har en bakgrund inom svenska frikyrkligheten, inleder boken med en mycket läsvärd sammanfattning om hur den nya embryonala stamcellsforskningen har vuxit fram under den senaste femårsperioden. Kapitlet är rent beskrivande, och Wärn avstår helt från att lägga religiösa eller etiska värderingar på de »nya möjligheterna» att skapa eller utnyttja mänskligt liv.

I bokens andra del går riksdagsledamoten och läkaren Per Landgren mer in i de etiska konsekvenserna av de nya metoderna och den kommande svenska

ANNONS

lagstiftningen. Landgren är oerhört väl påläst vad gäller såväl nationella som internationella utredningar och regeringsförslag som framförts under de senaste åren från både Europa och USA, och han hjälper oss verkligen med att sortera de skilda värderingarna i denna delvis rätt svåra djungel av uppfattningar, regelverk, religiösa tabun etc.

Även Landgren avstår från att propagera för en snävt kristen värderingsnorm utan lämnar åt läsaren att dra egna slutsatser.

Författarna är att gratulera

För alla som känner att denna forskning och detta förändrade synsätt på mänskligt liv kommer att ställas i relation till framtida nya revolutionerande medicinska terapier är denna bok det hittills tyngsta och mest allomfattande som skrivits i ämnet på svenska. Den innehåller inga pekpinnar om hur du skall eller bör förhålla dig till den nya tekniken. Läs den och du har betydligt mycket mer på fötterna när du själv fattar ditt eget beslut!

Bägge författarna är att gratulera.

Pedagogiska och terapeutiska verktyg för barnuppfostran

Carolyn Webster-Stratton. **De otroliga åren. En handledning i problemlösning för föräldrar till barn mellan tre och åtta år.** 258 sidor. Lund: Palmkrons förlag; 2004. ISBN 91-89638-04-2.

Recensent: Monica Olsson, psykiatriker, BUP-mottagningen, Solna.

Uppgiften att uppfostra barn är nog något av det svåraste man kan åta sig i den sammansatta och föränderliga värld som vi lever i. Trots det krävs inte någon utbildning eller förberedelse för detta. Det förefaller som om beteendeproblem bland barn och unga på senare år har både ökat och förvärrats. Många omständigheter i vårt samhälle bidrar till detta, och allt beror sannerligen inte på bristande föräldrabakgrund. För de föräldrar som upplever svårigheter i sitt föräldraskap eller fått svårfostrade barn finns nu en utmärkt handledning i bokform. Den är skriven av Carolyn Webster-Stratton, som i många år arbetat med att utveckla metoder för att förebygga och behandla beteendeproblem hos barn, och bygger på utvärderingar av behandlingsprogram med över 1 000 för-

äldrar vid Parenting Clinic vid University of Washington i USA. Översättningen från det amerikanska originalet »The incredible years« (1992, Umbrella Press, Kanada) har gjorts på initiativ av professor Kjell Hansson vid Socialhögskolan i Lund i samband med den satsning på föräldragrupper med »parent training« enligt Webster-Strattons modell som sedan några år pågår inom barn- och ungdomspsykiatri och socialvård i Sydsverige. Boken används som kursmaterial i dessa föräldragrupper. Den vänder sig dock till alla föräldrar med barn i åldern 3–8 år, inte bara till dem som har särskilt »besvärliga« barn.

Varför kalla perioden 3–8 år för »otroliga år«? Webster-Stratton menar att detta för barn är »en period av stora förändringar när de går från en värld där gränsen mellan fantasi och verklighet ofta är suddig till en mer konkret värld där regler och föreställningar blir definitiva«, och det är en period när de måste lära sig otroligt mycket på olika områden – motoriskt, kognitivt, socialt.

Strategier för föräldrar

Bokens första del, som beskriver effektiva uppfostringsstrategier, börjar med ett avsnitt om hur man kan stärka en positiv relation mellan barn och förälder. Därefter beskrivs hur man ger tillsägelser, hur man kan använda belöning som incitament för att hjälpa barnet över svåra »trösklar« i sin sociala utveckling, samt hur man sätter gränser med icke-våldsamma metoder. Vidare finns ett kapitel om hur man lär barn att själva lösa problem och konflikter.

Den andra delen handlar om metoder för att öka föräldrarnas personliga kompetens och lär ut vissa kognitiva strategier för självkontroll, förbättrad kommunikation och samarbete i parrelationen, för att undvika maktkamp och utspel.

I bokens sista del beskrivs hur de principer som behandlats i de båda första delarna kan tillämpas på vanliga beteendeproblem såsom hyperaktivitet, syskonbråk, matvägran och överdrivet TV-tittande.

Alla principer illustreras med exempel ur levande livet, och i slutet av varje kapitel sammanfattas de på ett pedagogiskt sätt. Tonen i boken är varm och lagom humoristisk.

Hur vi tänker om barnuppfostran är något som i hög grad påverkas av den omgivande kulturen. Därför kan man givetvis undra om det verkligen är bra att rekommendera en amerikansk föräldrahandledning till svenska föräldrar. Det finns onekligen vissa gränssättande strategier i den här boken som kan verka främmande för våra förhållanden. Men kanske är det just bristen på tydlig gräns-

sättning och användning av rimliga konsekvenser som gör svenska föräldrar i vissa stycken osäkra och handfallna? Det hjälper inte att skrika »Sluta!« hundra gånger till ett barn som »tappat bromsen« – lika lite som det hjälper att säga »se dig för« till en blind eller »lyssna« till en döv person. Kanske skadar det inte att lära sig något nytt? Våra erfarenheter från parent training-utbildningar är att många svenska behandlare inledningsvis är tveksamma till strategier som »ignorering« och »time-out«, men ändrar sig efter att ha prövat dem i grupperna och upplevt föräldrarnas positiva gen-svar.

Tips om bra komplement

En bok som vi samtidigt vill tipsa om är »Explosiva barn« (Ross Greene, 2003). Den vänder sig till föräldrar med särskilt oflexibla och lättfrustrerade barn och kan vara ett bra komplement till »De otroliga åren«. Också denna bok är tydlig, enkel och ger råd som det är lätt att omsätta i praktiken. Greene understryker liksom Webster-Stratton vikten av att försöka hjälpa barn att tänka ut lösningar i frustrerande situationer i stället för att skrika och slåss.

Beteendeproblem beror ju inte bara på ångest och dålig anknytning. Många barn med beteendeproblem har också ADHD-problematik i olika grad, dvs de har svårt att fokusera sin uppmärksamhet, svårt att styra sina impulser och de har dålig uthållighet. Detta är omständigheter som också kan påverka anknytningsrelationen negativt och som försvårar för både föräldrar och andra vuxna att handskas med barnet i olika vardagssituationer.

Även för verksamma i barnpsykiatri

»De otroliga åren« rekommenderas till kolleger inom barnpsykiatri och pediatrik, samt till personal inom förskola, skola och socialvård. Vi behöver både pedagogiska och terapeutiska verktyg – alla barn mår bättre och blir tryggare om föräldrarna ger dem positiv uppmärksamhet och vägleder dem på ett tydligt och konsekvent sätt. •